

Konsekvenser for social mobilitet af omlægning af ungdomsuddannelseslandskabet

Anbefalingerne vedrørende omlægning af ungdomsuddannelseslandskabet vurderes at kunne understøtte den sociale mobilitet i form af højere opadgående indkomstmobilitet for personer med relativt lave erhvervsindkomster. Det skal ses i lyset af, at anbefalingerne er målrettet unge, der med den gældende uddannelsesstruktur, typisk ikke færdiggør en uddannelse efter grundskolen, og i gennemsnit opnår en lavere erhvervsindkomst end faglærte.

Kommissionen vurderer, at anbefalingerne potentielt kan øge antallet af faglærte og beskæftigelsen blandt personer, der med den gældende uddannelsesstruktur er ufaglærte. Det vil i givet fald medføre en fremgang i erhvervsindkomsten for denne gruppe. For de personer, der opnår en faglært uddannelse og en øget deltagelse på arbejdsmarkedet, kan anbefalingerne have stor betydning for de pågældendes placering i indkomstfordelingen, *jf. tabel 1*.

Tabel 1 Virkninger på social mobilitet

	For berørte	Bredere mål for opadgående indkomstmobilitet
Indkomstmobilitet	Potentielt stor betydning	Positiv, men beskedent

Anm.: Bredere mål for opadgående indkomstmobilitet kan være ændringen i percentilplaceringen for personer med erhvervsindkomster i nedre kvartil (dvs. de 25 pct. laveste erhvervsindkomster) eller blandt personer, der er vokset op med forældre med erhvervsindkomster i nedre kvartil.

Kilde: Egen tabel.

Anbefalingerne vedrørende ungdomsuddannelseslandskabet vil dog samlet set kun have en beskedent positiv virkning på bredere mål for opadgående indkomstmobilitet – fx målt ved ændringen i den forventede placering i indkomstfordelingen for alle personer, der er vokset op i familier med lave erhvervsindkomster. Det skal ses i lyset af, at der i bredere mål for indkomstmobilitet indgår forholdsvis mange personer, og at det kun er en lille andel heraf, der skønnes at opnå en øget erhvervsindkomst som følge af anbefalingerne.

Desuden vil de samlede virkninger på opadgående indkomstmobilitet afhænge af, i hvilket omfang det øgede uddannelses- og beskæftigelsesniveau kan henføres til personer, der med den gældende uddannelsesstruktur er ufaglærte med en forholdsvis lav tilknytning til arbejdsmarkedet, og som dermed har en lav erhvervsindkomst.

I det omfang det øgede uddannelses- og beskæftigelsesniveau kan henføres til ufaglærte, der i dag har en relativt høj tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed en højere erhvervsindkomst, vil virkningerne på den opadgående indkomstmobilitet være mindre, da disse personer i udgangspunktet ikke er placeret i den nederste del af indkomstfordelingen.

Regneeksempel med virkninger på opadgående indkomstmobilitet

Det kræver en række beregningstekniske antagelser at kvantificere virkningerne på den sociale mobilitet af anbefalingerne, herunder antagelser om hvem og hvor mange, der berøres af øget beskæftigelse. Konsekvensvurderinger af virkningerne på den sociale mobilitet er derfor forbundet med væsentlig usikkerhed, og man bør hæfte sig ved størrelsesordenen og fortegn, men ikke ved de præcise tal, der fremgår nedenfor.

Det følgende regneeksempel viser illustrative virkninger på opadgående indkomstmobilitet for personer med lave erhvervsindkomster under forudsætning af, at det øgede uddannelses- og beskæftigelsesniveau alene kan henføres til personer, der med den gældende uddannelsesstruktur er ufaglærte med en forholdsvis lav tilknytning til arbejdsmarkedet. Det vil sige, at der er tale om et scenarie med høj opadgående indkomstmobilitet, idet der tages udgangspunkt i, at uddannelses- og beskæftigelseseffekten kan henføres til gruppen af unge, der ellers ville blive ufaglærte og have de laveste erhvervsindkomster som voksne.

Regneeksemplet er baseret på erhvervsindkomster for årgang 1977 i årene 2016-2018, hvor personerne er 39-41 år. Det er valgt at fokusere på indkomsten i alderen omkring 40 år, da indkomsten på det tidspunkt i livet er en god approksimation for livsindkomsten. Virkningerne for den sociale mobilitet for årgang 1977 anvendes som en approksimation for anbefalingernes betydning for alle andre årgange, når de er i alderen 39-41 år.

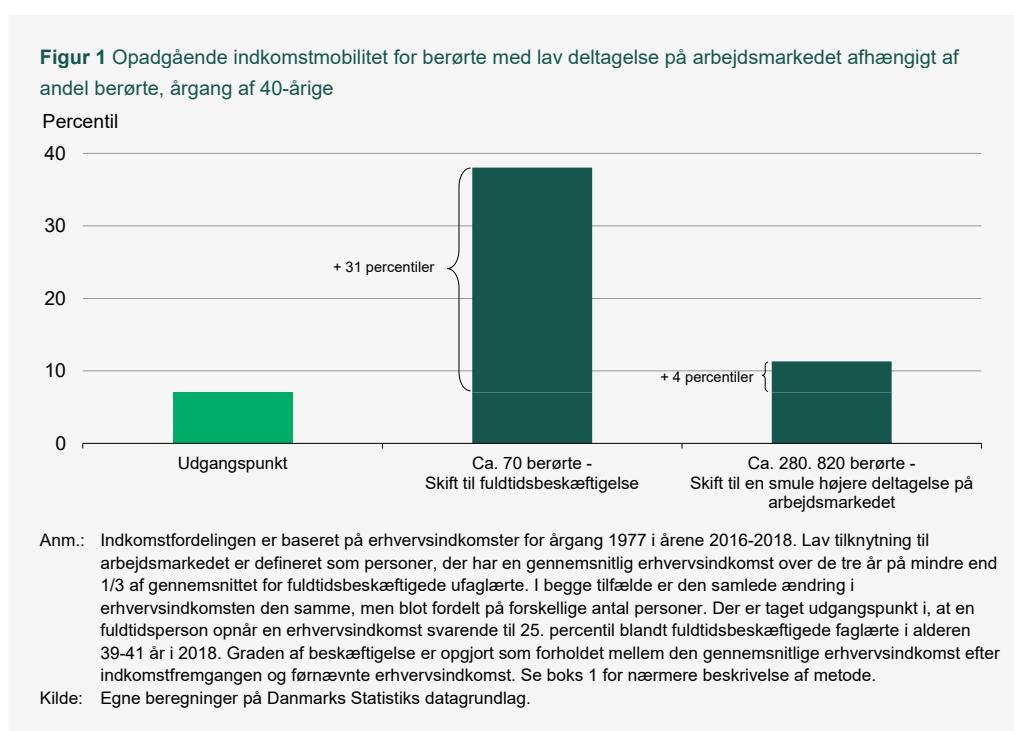
Der indgår ca. 10.400 ufaglærte i datagrundlaget. Heraf har ca. 4.460 en relativt lav tilknytning til arbejdsmarkedet – svarende til en erhvervsindkomst på mindre end 1/3 af erhvervsindkomsten for fuldtidsbeskæftigede ufaglærte i 2018. Regneeksemplet tager udgangspunkt i et scenarie, hvor personer i denne gruppe i stedet ville have opnået en faglært uddannelse og en større tilknytning til arbejdsmarkedet som følge af anbefalingerne.

Der henvises til *boks 1* for kort beskrivelse af datagrundlag og metode.

Med en vellykket implementering vurderer kommissionen, at anbefalingerne om at introducere hpX kan medføre et løft i den strukturelle beskæftigelse på 9.500 fuldtidspersoner, *jf. separat notat om potentielle virkninger af omlægningen på kommissionens hjemmeside*. En stor del af den samlede beskæftigelseseffekt kan henføres til, at unge gennemfører en faglært uddannelse i en yngre alder – fx som følge af, at de gennemfører en erhvervsuddannelse i færre forsøg. Disse personer kommer hurtigere ud på arbejdsmarkedet end i dag. Når de unge bliver voksne, vil de fortsat have en højere beskæftigelse som følge af uddannelsesløftet, men beskæftigelsen er ikke længere påvirket af gennemførelsestiden på uddannelsen. Beskæftigelsesvirkningerne for personer omkring de 40 år er derfor mindre end blandt yngre årgange, der lige er kommet ud på arbejdsmarkedet. Betragtes beskæftigelsespotentialet udelukkende blandt 40-årige, skønnes det, at uddannelsesløftet indebærer en øget beskæftigelse – svarende til knap 70 fuldtidspersoner. Det svarer til ca. 1½ pct. af ufaglærte i årgang 1977 med lav tilknytning til arbejdsmarkedet.

Det er ikke entydigt, hvordan den potentielle beskæftigelsesvirkning kan realiseres. Beskæftigelseseffekten opgjort i fuldtidspersoner kan dække over, at én person kommer i beskæftigelse på fuldtid, eller at flere personer øger deltagelsen på arbejdsmarkedet i løbet af året, så timerne tilsammen svarer til en fuldtidsperson.

Såfremt hele beskæftigelsesvirkningen omsættes til et skift til fuldtidsbeskæftigelse for ca. 70 berørte, skønnes det, at de berørte vil kunne opnå en fremgang i erhvervsindkomsten, der rykker dem fra ca. 7. percentil til 38. percentil i indkomstfordelingen for 40-årige, *jf. figur 1*.

Ændringen i percentilplaceringen for de berørte falder i takt med, hvor mange berørte den øgede beskæftigelse i fuldtidspersoner kan henføres til. Det skyldes, at der ikke vil være tale om et skift til fuldtidsbeskæftigelse, men en mindre stigning i deltagelsen på arbejdsmarkedet, der indebærer en mere beskedne indkomstfremgang. Det kan fx afspejle, at faglærte generelt har en lavere ledighedsrisiko end ufaglærte.

Med en vellykket implementering skønnes det, at knap 8 pct. af de personer, der med den gældende uddannelsesstruktur bliver ufaglærte, i stedet opnår en faglært uddannelse. Det svarer til, at ca. 820 af de 10.400 ufaglærte i datagrundlaget alternativt blev faglærte. Lægges det samtidig til grund, at beskæftigelsesvirkningen på 70 fuldtidspersoner kan henføres til alle disse 820 personer – svarende til 18 pct. af gruppen bestående af 4.460 personer – rykker de berørte i gennemsnit fra 7. percentil til 11. percentil.

Det bemærkes, at såfremt uddannelses- og beskæftigelseseffekten realiseres blandt unge, der med den gældende uddannelsesstruktur bliver ufaglærte med en relativt høj erhvervsindkomst, vil ændringer i placering i indkomstfordelingen for berørte

ikke forekomme i bunden af indkomstfordelingen – dvs. fra i gennemsnit 7. percentil, men fra et højere udgangspunkt.

Fokuseres der på gruppen i årgang 1977 med erhvervsindkomster i nedre kvartil, dvs. blandt de 25 pct. af alle i årgang 1977 med de laveste erhvervsindkomster, er den gennemsnitlige percentilplacering i udgangspunktet pr. definition 12,5. percentil, *jf. tabel 2.*

Tabel 2 Hypotetiske virkninger på bredere mål for opadgående indkomstmobilitet afhængigt af andel berørte

	Udgangspunkt	Ændring	
		1½ pct. af ufaglærte med lav tilknytning berøres (70 berørte i årgang 1977)	18 pct. af ufaglærte med lav tilknytning berøres (820 berørte i årgang 1977)
	Percentilplacering	Ændring i percentilplacering	
Personer med erhvervsindkomster i nedre kvartil	12,50	+0,05	0,00
Personer med forældre med erhvervsindkomster i nedre kvartil	39,88	+0,03	+0,03

Anm.: Personer med erhvervsindkomster i nedre kvartil er baseret på fordelingen af erhvervsindkomster i udgangspunktet.
 Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks datagrundlag.

Gruppen består af ¼ af alle i årgang 1977, hvilket er markant flere end dem, som vurderes at blive berørt af øget beskæftigelse. Hvis beskæftigelseseffekten henføres til 1½ pct. af ufaglærte med lav tilknytning til arbejdsmarkedet (svarende til 70 berørte i årgang 1977), øges den gennemsnitlige percentilplacering med ca. 0,05 percentil-point i gruppen af personer, der i udgangspunktet er placeret i nedre kvartil. Når effekten fordeles ud på 18 pct. (svarende til 820 berørte i årgang 1977), har anbefalingerne ingen betydning for den gennemsnitlige percentilplacering, da ingen af de berørte rykker ud af nedre kvartil.

Personer, der er vokset op med forældre med erhvervsindkomster i nedre kvartil inden for forældreårgangen, udgør tilsvarende ¼ af årgang 1977. Den forventede percentilplacering for denne gruppe er i udgangspunktet 39,88. percentil. Den forventede percentilplacering skønnes at kunne øges med i størrelsesordenen 0,03 percentil-point som følge af anbefalingerne.

Regneeksemplet illustrerer, at anbefalingerne kan indebære en stor indkomstfremgang for berørte, men at virkningerne på bredere mål for opadgående indkomstmobilitet er begrænset, selv i et scenarie hvor indkomstfremgangen henføres til personer, der i udgangspunktet har meget lave erhvervsindkomster, dvs. hvor der er tale om stor opadgående indkomstmobilitet. Det skyldes, at bredere mål omfatter en væsentlig større personkreds end målgruppen for anbefalingerne.

Boks 1 Metodebeskrivelse af regneeksempel

Regneeksemplet for virkninger på social mobilitet tager udgangspunkt i erhvervsindkomsten for årgang 1977, som er 39-41 år i 2016-2018. I beregningerne indgår kun personer, der er i befolkningen på alle tre alderstrin. For hver person opgøres erhvervsindkomsten som et gennemsnit over de tre alderstrin, hvor indkomster er omregnet til 2018-niveau. Erhvervsindkomsterne for årgang 1977 sorteres fra laveste til højeste og inddeles i 100 lige store grupper kaldet percentiler.

Herefter findes erhvervsindkomsten for forældrene til personer født i årgang 1977. Forældrenes erhvervsindkomster opgøres som et gennemsnit af erhvervsindkomsterne, når de er i aldersintervallet 37-43 år. Forældrenes erhvervsindkomster inddeles ligeledes i 100 percentiler. Herefter kan personer fra årgang 1977 af forældre med erhvervsindkomster i nedre kvartil identificeres. I datagrundlaget indgår kun personer, hvor der kan findes oplysninger om mindst en forælder.

Der indgår i alt godt 59.000 personer i opgørelsen af indkomstfordelingen for årgang 1977. Målgruppen for anbefalingerne afgrænses til at omfatte ufaglærte med erhvervsindkomster på mindre end 131.100 kr. (2018-niveau), der svarer til en tredjedel af erhvervsindkomsten for fuldtidsbeskæftigede ufaglærte i 2018. Det omfatter 4.461 personer.

Det lægges til grund, at målgruppen opnår en samlet fremgang i erhvervsindkomsten på ca. 21 mio. kr. (2018-niveau). Det tager udgangspunkt i, at en fuldtidsperson opnår en erhvervsindkomst på 330.150 kr. svarende til erhvervsindkomsten for 25. percentil blandt fuldtidsbeskæftigede faglærte i alderen 39-41 år i 2018.

For målgruppen simuleres virkningen af øget deltagelse på arbejdsmarkedet i form af en højere erhvervsindkomst. Derefter kan den gennemsnitlige erhvervsindkomst og den gennemsnitlige placering i indkomstfordelingen genberegnes for: 1) berørte personer, der opnår en højere erhvervsindkomst; 2) alle personer med forældre i nedre kvartil inden for forældreårgangen og 3) for personer, der i udgangspunktet er placeret i nedre kvartil i indkomstfordelingen for årgang 1977.

Forskellen på den gennemsnitlige percentilplacering i den simulerede indkomstfordeling og indkomstfordelingen i baseline udtrykker ændringen i percentilplaceringen.